

TORPİDO: İLK KEZ İSTANBUL'DA DENİZ ALTIDAN ATILDI

Torpedo; denizaltı, gemi veya uçaklardan atıldıktan sonra su altından giderek hedefe çarpıp patlayan bir silah türüdür. Torpidodan önce icat edilip kullanılan mayınlara da 1800'lerin sonuna kadar torpedo denilmiştir. Torpedo adı, dokunduğu canlılara elektrik şoku veren balıkların Latince adından (terpere) alınmıştır. İtalyan F. Gianibelli, 1585'te tekneleri barutla doldurup Belçika'nın Scheldt Nehri'ndeki köprüye doğru serbest bıraktı. Tekneler köprüye çarpıp patlayarak onu havaya uçurdu. ABD'de D. Bushnell, barutun su altında patlayabildiğini fark etti. ABD'nin Bağımsızlık Savaşı sırasında Bushnell, İngiliz Donanması'na karşı kullanılan mayınları yaptı. Bushnell, 1777'de barut doldurduğu fiçılara çakmak taşı bir ateşleme mekanizması taktı. Bu fiçılar, İngiliz gemilerinin Philadelphia'da demir attığı Delaware Nehri'nde serbest bıraktı ve gemilere çarpıp patlamasını bekledi. Fıçılar gemilere çarpmadı ama bir tanesi iki çocuk tarafından kıyıda bulundu ve kurcalanırken patlayıp çocukların ölümüne neden oldu. Patlamayı duyan İngilizler diğer fiçılara ateş ederek onları patlatıp etkisizleştirdi. ABD'li R. Fulton; 1797'de İngilizlere, kendi yaptığı su üstünde yüzen mayınları tanıttı. Mayınlar, bir tekneyle Fransız gemilerinin yakınında suya bırakılacak ve saate bağlı ateşleme mekanizması 5-10 dakika sonra mayınları patlatacaktı. Ancak Fransızlar tekneye ateş açıp yaklaşmasını önledi. Fulton, su üstündeki mayınlar gemilere fazla zarar veremeyince su altı mayınları üretti. Kütlesini artırdığı mayınları 1805'te su altına indiren Fulton, 200 tonluk bir gemiyi batırdı.

R. Whitehead ve torpidosu (1875)

Torpidoların modernleşmesi

Mayınlar, motorları olmadığı için su akıntılarına bırakılarak veya bir çıpaya bağlanarak o bölgedeki yabancı gemilere zarar verilmeye çalışılırdı. Bu tür mayınlarla Ruslar; Kırım Savaşı'nda İngilizlerin Osmanlı ordularına destek vermek amacıyla 1855'te gönderdiği gemilere hasar vermişti. İlk mayınlar su

üzerinde yüzdükleri için verdikleri hasar sınırlıydı. Ağırlıkları artırılarak su altında tutulan mayınlar, gemilerin altında patlatılınca gemilerin batırılabilirdiği görüldü. Mühendis G. Luppis, 1860'ta kendi basınçlı hava motoruyla su üstünde hareket edebilen ilk torpidoyu üretti. Sahil Koruma adını verdiği bu torpidoya bağlı halatlar sayesinde kıyıdaki askerler torpidoyu hedefteki gemilere yönlendirerek patlatabiliyordu. Luppis ve İngiliz mühendis R. Whitehead motorlu torpido konusunda iş birliği yapmaktaydı. Whitehead, 1866'da kıyıya bağlanmadan basınçlı hava motoruyla su altında hareket edebilen ilk modern torpidoyu Avusturya için üretti. Whitehead 1875'te sürekli olarak geliştirip hızlarını ve menzillerini artırdığı torpidoları çok sayıda ülkeye sattı. İngiltere'den 1866'da satın alınarak İstanbul'a getirilen Abdülhamid adlı denizaltı, denizin altından torpido atmayı başaran dünyanın ilk denizaltısı oldu. Osmanlı Rus Savaşı (93 Harbi) sırasında, Romanya'nın Randunica adlı torpido gemisi 1877'de Osmanlı gemilerinden Seyfi'yi bir Whitehead torpidosu atarak batırdı. Batum'da demirli olan Osmanlı donamasının İntibah adlı gemisi, 1878'de Rus Yüzbaşı S. O. Makarov'un torpido gemisinden attığı Whitehead torpidosuyla batırıldı. Osmanlı donanması sayısal açıdan 93 Harbi'nde Rus donanmasından çok daha güçlüydü. Ancak Ruslar, Makarov'un kurnazca planladığı torpido saldırıları sayesinde üstünlük kazandı.

Prof. Dr. Ural Akbulut
ODTÜ Kimya Bölümü